

Prof. Dr. A. Coşkun ÖZGÜNEL ile Söyleşi

Röportajı Yapan: İbrahim Ethem KOÇAK*

Türk Arkeolojisine katkıları tartışılmaz olan kıymetli hocamız Prof. Dr. A. Coşkun ÖZGÜNEL’le yaptığımız bu röportajda arkeoloji biliminin dünü-bugünü ve hocamızın çalışmalarına dair merak ettiğim soruların cevaplarını kendisinden öğrenelim.

İbrahim Ethem KOÇAK: Sayın hocam Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde arkeoloji eğitimimize başladığımızda 1. sınıfta sizin söyledikleriniz hala kulaklarımızda çınlıyor. Bize her daim yön verdiniz. Bizler, öğrencileriniz olarak sizi tanıyoruz. Sizi tanımayan meslektaşlarımız için bize kendiniz ve eğitim hayatınız hakkında biraz bilgi verebilir misiniz?

*Arş. Gör. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Gaziantep/TÜRKİYE,
ibrahimkocak80@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2534-8893>

A. Coşkun ÖZGÜNEL: 1941 yılında Erzincan'da doğdum.

Eğitim ve öğrenimim Ankara'da geçti. Sırasıyla Sarar İlkokula, Mimar Kemal Orta Okulu ve Bahçelievler Deneme Lisesi Fen kolundan mezun oldum. Ankara'da eğitimimi tamamlamadaki şanslılığım asker çocuğu olmak ve kente 1945 yılında gelmek. Yüksek öğrenimim sırasında son seçimim olan Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Arkeoloji Bölümü mutlu olmama neden oldu. Klasik arkeoloji kürsüsünde Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal'ın öğrencisi olmam benim için büyük bir şans idi. 1966 yılında Akurgal'ın asistanı olarak akademik hayata ilk adımı attım. Öğrenciliğim sırasında sırası ile Prof. Dr. Baki Ögün'ün başkanlığında Seferihisar-Teos ve Prof. Dr. Yusuf Boysal'ın Bodrum Müskebi kazılarına katıldım. Daha sonraki yıllarda Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal'ın başkanlığında yürütülen Bodrum Dirmil, Çandarlı-Pitane, Foça, Eski İzmir-Bayraklı, Çeşme Ildırı-Erythrai kazılarında öğrenci ve asistan olarak çalıştım. 1980-2019 yılları arasında 40 yıl boyunca Çanakkale-Ayvacık İlçesi Gülpınar Köyünde yer alan "Apollon Smintheus kutsal alanı restorasyon ve kazılarını" yönettim.

Ekim 1972'de Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal'ın yönettiği "Doğu İon-Bayraklı (İzmir) Geometrik Seramiği" konulu tezimle Edebiyat Doktoru ünvanını aldım, ardından askerlik görevimi 1974 yılında tamamladım ve fakülte'deki görevime döndüm. 1979 yılında "Anadolu'da Miken Seramiği" araştırmamla da Doçent oldum. 1989 yılında ise düzenlenen yeni üniversite yasası sonucunda "Karia Geometrik Seramiği" adlı kitabımla Profesörlüğe atandım. Akademik çalışmalarım içinde Almanya'da Heidelberg, Tübingen Üniversitesi, Berlin Alman Arkeoloji Enstitüsünde toplam beş yıl boyunca burslu ve davetli olarak doktora ve doçentlik çalışmalarımı gerçekleştirdim. Yurt dışında etkinlikler olarak ise Berlin, Regensburg, Münster, Tübingen, Nürnberg, Londra, Paris, Atina, Taranto, Bari ve Amerika Birleşik Devletlerin Cincinnati ve Bryn Mawr üniversitelerinde gerçekleştirilen kongre ve sempozyumlara katılarak bildiriler ve konferanslar sundum.

İbrahim Ethem KOÇAK: Hocam, arkeolojiye olan ilginiz ilk nasıl başladı ve nasıl devam etti?

Coşkun ÖZGÜNEL: Arkeolojiye olan ilgim, çocuk yaşta İstanbul Topkapı ve Arkeoloji Müzeleri ziyaretim sonrası başlayan arkeolojik tasvirli pul koleksiyon merakım daha sonra bu bilim dalına yönelmemde en büyük etken oldu.

İbrahim Ethem KOÇAK: Uzun yıllar Smintheion Kazısını yürüttünüz ve emekliliğinizin ardından kazıyı devrettiniz. Smintheion kazısına başlarken ki hisleriniz ile devretme sürecindeki hislerinizi bizimle paylaşır mısınız?

A. Coşkun ÖZGÜNEL: Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal Hocamız biz öğrencileri için doçent olduktan sonra, "Artık ayaklarınız üzerinde durmanın zamanı geldi, akademik yaşamınıza yalnız başlamanız lazım der".

"Söylenceye göre Girit'ten göç edenler Troia'ya ulaşmadan önce Smintheion'da gecelerler ve farelerin hücumuna uğrarlar. Tanrı Apollon'dan yardım isterler. Daha sonra yörede Kuzey Batı Anadolu'daki kutsal alanın MÖ 2. yüzyılda yapımına başlarlar. O dönemde yaşanan büyük ölçekteki enflasyon nedeni ile tapınak bitirilemez. Kazıların başlamasındaki diğer önemli bir arzu da; Homeros'un İlyada destanında anlattığı olayların tapınağın friz ve kabartmalı sütun tamburlarında betimlenmesi oldu". 40 yıl süren kazılara Doçent olarak başladım ve Profesör olarak 2019 yılına kadar emekli öğretim üyesi olarak devam ettim. Ancak emekliliğimiz söz konusu edilerek, Genel Müdürlük tarafından tüm emekli kazı başkanlarının çalışmalarının sonlandırıldığını katıldığımız bir toplantı ile öğrendik. Elektrik, su ve meskûn bir yerimizin olmaması ile başladığımız kazı çalışmalarımız, bizlere her zaman övünç verdi. 40 yıllık kazı

süresince halkla güzel ilişkiler kurduk. 1982 yılında kazı evinde açtığımız sergi ile çalışmalarımızı muhtar ve azalara sunduk. Görsel ve teknik sunumlarımıza büyük bir sevgi gösterdiler. Ayrıca işçilerimizle beraber olmak, kazı çalışmaları sırasında gelenek olan kuşluk kahvaltılarımızı beraber yapmak ve Gülpınar'lı hemşerilerle beraber olmak bizlere her zaman büyük bir zevk verdi.

İbrahim Ethem KOÇAK: Hocam, emekli olmadan önce gerek akademide gerekse STK'larda oldukça aktiftiniz. Emekli olunca bu yoğun akademik hayatın ardından yaşamınızda neler değişti? Özetle şimdi nelerle meşgul oluyorsunuz?

A. Coşkun ÖZGÜNEL: Öğrenciliğim ve daha sonraki yıllarda; “Arkeologlar Derneğinin kurulmasında” Turgut Batur ile girişimlerimiz, yaşamımdaki en güzel heyecanlardan biridir. Tarafımızdan “Kazı ve Araştırma Sempozyumları”nın başlamasındaki anlatımlarım ve duygularım gurur verici idi. 1974 yılında Güney İtalya’da katıldığım Amendolara ve Selinus kazıları sonrası, Güney İtalya’da Taranto’da her yıl yörede yapılan kazı ve arkeolojik araştırmaların sunulduğu bir “Sempozyumdan” etkilenerek daha sonra “Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü Aykut Özet’e ve yardımcısı Çetin Anlağan’a sunumları anlattım. Bizlerin de böyle bir sempozyum oluşturmamızın olumlu olacağını” söyledim. Sempozyumların ilki 1979 yılında Ahmet Taner Kışlalı'nın Kültür Bakanlığı sırasında Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından 15-18 Ocak tarihlerinde Ankara’da Türk Tarih Kurumu’nun salonunda “Kazı Sonuçları Toplantısı” olarak yapılmıştı. Ama, adının konmasında ve gerçekleşmesinde büyük bir katkı olmasına karşın; organizasyon sırasında verilen açılış öğle yemeğine davet edilmemiş olmam beni çok üzdü. Olayı hocama anlattım ve bana şöyle dedi “vefasız olaylara hazır ol”.

Üniversitedeki görevim ve sonrasında kazılardan emekli olmam, yaşamımda başlangıçta boşluk yarattı. Ancak 2009 yılında “Çanakkale Tabiat ve Kültür Varlıkları Bölge Kurulu Üyesi” ve başkanlığımın 2019 yılına kadar sürmesi, arkeoloji ve koruma çalışmalarından büyük zevk almamı sağladı. Beni duygusallaştıran olayları şöyle sıralayabilirim. Dönemin Kültür ve Turizm Bakanı Sayın Erkan Mumcu’dan “2002 yılı Kazı başarı ödülü”, 2008 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi “Prof. Dr. Mustafa Parlar Eğitim ve Araştırma Vakfı” tarafından “Türk Arkeolojisine yaptığım katkılar nedeniyle layık görüldüğüm” ödül benim için büyük övünç kaynağı olmuştur. Çeşitli sempozyum ve çalışmalarda açılış konuşmalarım; “23 Mayıs 2003 Kazı ve Araştırma, Ekim 2018 Propontis, 24 Ekim 2019 Troia ve 4 Temmuz 2022 Türk Arkeolojisi ve Kültürel Miras Enstitüsü Ankara-Gaziantep”de yaptığım sunumlar her zaman beni heyecanlandırmış ve onur vermiştir. Son zamanlarda ise (2022-2023) “Batı Anadolu-Ionia Bayraklı Protogeometrik-Geometrik Seramiği” adlı çalışmamın yayına hazır olması beni heyecanlandırmakta.

İbrahim Ethem KOÇAK: Hocam uzun yıllar Arkeoloji Bilimine katkı sundunuz. Bu süreç içerisinde çok şeyle karşılaştınız. Sizden öğreneceğimiz çok şey var hala. Hocam genç meslektaşlarınıza önerileriniz veya uyarılarınız var mı?

A. Coşkun ÖZGÜNEL: Genç meslektaşlara bu disiplinde önde olmak için en büyük etkenin bir yabancı dilde okur, yazar ve konuşma yetisinin kazanılmasının önemli olduğunu söylemek isterim. Özellikle ikinci bir dilin varlığı ise yeni ilişkilerin, davetlerin olmasına ve yurt dışında bilinmenin ilkler içinde olduğunu hatırlatmak isterim.

Öğrenim sırasında “Klasik Arkeologların Eski Yunanca veya Latinceyi” öğrenmesi batı ile rekabetimizde önemli bir faktördür. “Prehistorya ve Ön Asya öğreniminde de Hititçe veya Sümerce ölü dillerini öğrenmek” kardeş dal içinde aynı önemi ortaya koyar. Türkçe ve yabancı dillerde yayınlar yapmak, öğretim üyesi olan meslektaşların ve arkeologların önde gelen görevleri olmalıdır. Bizlerin öğretileri ışığı altında başarılı gençlere yol açmak ve öğrenimlerinde verici olmak önemli bir erdemliktir.

İbrahim Ethem KOÇAK: Hocam, Cumhuriyetimizin 100. Yılında Türkiye’de Arkeoloji Biliminin geldiği nokta hakkında neler düşünüyorsunuz? Sizce Türkiye’de Arkeoloji Bilimini kuranların hedeflerine ulaşabildik mi?

A. Coşkun ÖZGÜNEL: Cumhuriyetimizin 100. yılında bilim dalımızda, kimi illerdeki üniversitelerin çoğunda yer alan Arkeoloji ve Sanat Tarihi bölümlerinde bir erozyonun varlığı inkâr edilemez. Batı ve bizde birinci ve ikinci jenerasyon döneminde var olan arkeologların birçoğunun başarılı oldukları görülür. Örneğin Arif Müfid Mansel, Ekrem Akurgal, Halet Çambel, Jale İnan, Aşkıdil Akarca, Bahadır Alkım, Tahsin ve Nimet Özgüç yapıtları ile her zaman anılmaktalar. Son zamanlarda birçok Üniversitede Sosyal ve Fen Fakültelerinin açılması, bilimlerin etik olarak gelişmesinde ne denli başarılı oldukları tartışılmalıdır. Arkeoloji Bölümlerinde de aynı sıkıntılar söz konusudur. “12 ay kazı ve derslerdeki online sistemleri”, yüz yüze eğitimin yaralandığını görmemek bir yerde kendimizin yadsımasıdır. Ülkemizde her yıl kaç arkeoloğa ihtiyaç vardır. Bu bilinmemektedir. Önümüzdeki 20-25 yıl içinde mezun olan arkeologlar ve sosyal bilimcilere ne kadar gereksinim vardır bunu da bilmiyoruz. Aynı problemler fen öğrenimi için de geçerlidir. Bu ikinci yüz yılımızda ülkemize donanımlı yardımcı ve ara elemanlar gereklidir. Mezun olan gençler, kendi öğrenimlerinin dışında birçok sektörde iş buldukları zaman zor koşullar altında çalışmaktadırlar. Arzumuz Yüksek Öğretim Kurumunun bu oluşumları araştırması, sağlıklı ve ileriye dönük kararlar almasıdır.

İbrahim Ethem KOÇAK: Son olarak, Arkeoloji Biliminin Türkiye ve Dünyadaki gidişatı hakkında kısaca düşünceleriniz nedir?

A. Coşkun ÖZGÜNEL: Ülkemizde açılan Arkeoloji Bölümlerinin birçoğunun kapandığını ve Sanat Tarihi disiplinlerinde yer aldığını biliyoruz. Aynı durum Avrupa Birliği ülkelerinde de karşımıza farklı içeriklerde çıkar. Örneğin bazı devletler, öncelikle kapatılan bölümleri, 19. yüzyılda kurulmuş ve üniversitelerinde ekol olmuş olan Arkeoloji Bölümlerine öğrenci ve öğretim üyelerinin öğretim ve öğrenimlerinin devamına özen gösterirler. Dijital dünyada “Yapay Zekanın” yoğun bir biçimde yaşamımıza girmesi, birçok bilim dalının algılanmasına yeni yaptırım ve düşünceleri ortaya koyar. Hiç kuşkusuz Arkeoloji Bilimi de bu değişimden nasibini alacaktır.

İbrahim Ethem KOÇAK: Kıymetli hocam röportaj teklifimi kabul ettiğiniz ve sorularımı samimi bir şekilde cevapladığınız için çok teşekkür ederim.